

ארהבה אחר המוות

יתכן שאפשר לרדן אדם על פי הביוגרפיה שלו. יש אנשים שאין להם מול בעניין זה. יעקב לוינסון, למשל.

להנרי קוריאל היה מול. קוריא המדור הזה יודעים מי האיש: יהודי מצרי, קומוניסט מנוער, שנאלץ להגר לצרפת וחי שם כפליט חסר־נתינות. בתקופות שונות נחשד כסוכן הקג"ב, האפ־בי־אי, המוסר ומה עוד. אך רק אנשים מעטים שמעו עליו אי־פעם. כשנרצח במאי 1978, גרם הדבר לסנסציה קטנה, ובוה נגמר העניין. הרצח לא פוענח עד היום.

קוריאל

עכשיו הופיע בפאריס ספר עליו, שהפך בן־לילה רבי־מכר מרהים. 40 אלף עותקים נמכרו תוך כמה ימים, והמהדורות הבאות בוודאי יגיעו למאות אלפים. כל זה בזכות ז'יל פרו, סופר מחונן, שהתאהב בקוריאל אחרי מותו.

כאשר חוג נאמניו של קוריאל — חבורה מיוחדת־מינה, המורכבת ברובה מיהודים מצריים כמורו — פנתה אל פרו בקשה לכתוב על קוריאל, סירב. מה פיתאום? אבל הוא הסכים לקרוא קצת חומר על האיש — ונפל בשבי קיסמו, כפי שקרה לי 25 שנים לפני כן, כשהכרתיו לראשונה.

פרו השקיע בספר כמה שנים של עבודה. הוא מתאר דמות של אדם מיוחד־מינו (ועל זה רומז שם הספר, UN HOMME A PART), אדם שקיים בעזרת כמה ידידים מעין לישכה בינלאומית חשאית לסיוע לתנועות־שיחרור כשהוא שנוא על השרותים החשאיים של מערב ומיזרח כאחד. הרחק מזרקות פירסומת, בתנאים של מחתרת, פעל קוריאל למען לוחמי־שיחרור באלג'יריה ובהודו־סין, באורוגוואי ובדרום־אפריקה, וב־40 ארצות אחרות. הוא האיש שקישר ביני ובין המחתרת האלג'ירית (פל"ץ) בשנות ה־50, ושמיילא תפקיד היוני בראשית המגעים בין המועצה הישראלית למען שלום ישראל־פלסטיני ואש"ף. פרו מגולל פרשות אלה בדיוקנות רבה, אך בעיקר הוא מתרכז באיש. תוך כדי כך הוא מצייר תמונה מרתקת של יהדות מצריים במחצית הראשונה של המאה, האווירה שבה גדל הנוער היהודי מצרי שהקים שם גם את התנועה הציונית וגם את התנועה הקומוניסטית.

האיש השתקן, שנראה כמו יושעי סגפן, בעל המוח המבריק ואומץ־הלב הנדיר, מוכר עתה למאות אלפים בצרפת. אני מקווה מאוד שיימצא מול ישראל לספר מרתק זה. האיש שאירגן ב־1948 את ההפגנות הראשונות במצריים נגד ההתערבות במלחמת ארץ־ישראל, ושתרם בחשאי תרומה כה חשובה לקידום השלום בין ישראל והערבים, בוודאי ראוי לכך. אך אין זו רק אנדרטה סיפורתית לאיש, אלא לדור שלם של יהודים מצריים. מי רצח אותו? השמועות היו רבות. הן הצביעו לעבר כיוונים רבים, וככללם שרות־יהודי של הרום־אפריקה והמוסד הישראלי. אך פרו רומז על הפיתרון הסביר ביותר לתעלומה: זרועות מסויימות של השרותים החשאיים הצרפתיים, בעלות רקע אנטי־שמי וניאופאשיסטי.

מי שמסוגל לקרוא את הספר בעל 600 העמודים בצרפתית, כדאי לו להשיג עותק בשפת המקור. האחרים יצטרכו להמתין לתרגום הישראלי.

הכל תלוי בטיב העיתוי

בנאום שנשא לרגל קבלתו את פרס סרטאווי, השמיע עמוס קינן רעיון מעניין.

לדבריו, יש תהליך של הכרה בעוול. כאשר נוצר עוול, אנשים מעטים מכירים בו מייד ומתריעים נגדו. כעבור כמה שנים מתרחב חוג המכירים בעוול, וגם מכירי המתריעים. אך יש הבדל. המתריעים החדשים טוענים כי עד כה הכל היה בסדר, ורק בנקודה זו התחיל העוול. כעבור כמה שנים מתרחב שוב מיסוד המתקוממים נגד העוול, וגם המתריעים החדשים טוענים שהעוול התחיל רק זה עתה.

רבים וטובים בארץ מתנגדים עתה למילחמת־הלבנון. עד למילחמה ארוכה זו, הם סבורים, הכל היה בסדר. אחרים טוענים כי העוול התחיל כבר כאשר עלה הליכוד לשלטון. לפני כן, בימי מערך, הכל היה כשורה. יש אנשים נועזים יותר, הסבורים כי העוול התחיל עם כיבוש השטחים במלחמת ששת־הימים. הכיבוש שינה את פני החברה הישראלית, וכך החלה ההירדרדות של ארץ־ישראל העוברת והיפה. עד אז היה המצב תקין. מעטים טוענים כי העוול התחיל כבר עם הקמת המדינה, גירוש הערבים והפקעת אדמותיהם. לפני קום המדינה היתה הארץ גִּרְעוּן של אחווה וצדק. ומעטים־מעטים טוענים כי העוול התחיל כבר בראשית ההתיישבות הציונית, כאשר הציונות לא השכיחה להתמודד עם הבעיה הערבית ולמצוא לה תשובה מוסרית.

עד כאן התיאוריה של קינן. אפשר לטעון כי בסופו של דבר, אין זה משנה מתי מכיר אדם בעוול. נניח־נא את העבר להיסטוריונים, שיתווכחו בניניהם. ואילו אנחנו כולנו, המכירים בעוול הנעשה עתה, נילחם ביחד לסילוקו. הבה נשכח את המפריד, ונתאחד למען המטרה המשותפת. אבל אין זה קורה. שום כוח פוליטי יעיל לא קם כדי להיאבק במשותף. בין הלוחמים בעוול שולטים ארבע המדות. מדוע? רומני שיש להוסיף יסוד נוסף לתיאוריה.

הצרה היא שכאשר אדם מכיר בעוול בשנת 1984, ומאמין כי זה התחיל רק עכשיו, אין הוא מוכן לתת יד למי שקדם לו בראיית העוול. להיפך. ועוד איך להיפך?

מי שמכיר בעוול ב־1984, שונא את מי שהכיר בעוול כבר ב־1977. ומי שהכיר בעוול ב־1977, שונא את מי שהכיר בעוול ב־1967. ומי שהכיר בעוול אז, שונא מעומק נפשו את מי שהכיר בעוול ב־1948. וכולם־כולם ביחד שונאים את מי שהכיר בעוול עוד לפני כן.

אין בעייה כזאת בצד השני. מי שמאמינים שצריכים להרוג את כל הערבים, או לפחות לגרש אותם מן הארץ, יכולים למצוא ביניהם שפה משותפת בלי קושי. למען מטרה כזאת אפשר להתאחד בנקל. אך איך לאחד את הלוחמים־בעוול, המוכנים להרוג, או לפחות לגרש, איש את רעהו?

פורנוגרפיה פוליטית

יש בדיחות שאי־אפשר שלא להיזכר בהן שוב ושוב. כזאת היא בדיחה על הצעירה, הצועקת במיקלט חשוך, בשעת אופקה: "היי, תוריד את היד שלך ממני! לא אתה — אתה!"

נזכרתי בה שוב כאשר קראתי בניו־יורק טיימס מודעה גדולה מטעם הוועד האמריקאי היהודי, אחד הגופים החשובים בארצות־הברית. היא באה להיאבק בניסיון הנעשה עתה בארצות־הברית לתקן את החוקה כדי לאפשר קיום של תפילות בנות־הספר — דבר האסור כיום על פי התיקון מס' 1 לחוקה.

הנה הנוסח במלואו: "מסר לעם האמריקאי מטעם הוועד היהודי האמריקאי. אל־נא נשכח את התיקון מס' 1 (לחוקה האמריקאית).

הילדים האמריקאים אינם זקוקים לתיקון חדש לחוקה, כדי להגן על זכותם להתפלל בבית־הספר. התיקון הראשון למגילת־הזכויות, שנכלל על־ידי האבות־המייסדים בחוקה, ושביטל המישפט העליון של ארצות־הברית הגן עליו שוב ושוב, מנטיח את זכותו של כל אמריקאי, צעיר וזקן, כיחיד, להתפלל בכל מקום ובכל עת. כאשר רצונו בכך — אך בתנאי שהדבר לא יפריע למעשיהם ולא יפגע ברגשותיהם של האנשים סביבו.

אולם האבות־המייסדים הבטיחו גם ששום מדינה (סטייט), או מחלקת־החינוך או מורה או קבוצה או פרט הפועלים מטעם המדינה, לא תגיד לאמריקאים מתי להתפלל והיכן — או להתפלל בכלל.

אל־נא ננסה לתקן את מעשיהם של האבות־המייסדים! לבני העם האמריקאי יש מסורות, מטרות וערכים רבים, המשותפים לכולם. אך יש להם אמונות דתיות שונות. בתי־הספר שלנו צריכים להנחיל לילדינו את ערכי־היסוד המשותפים האלה — יושר, הראגה לזולת, הפטריוטיזם, הכבוד לזכויות, לחרויות ולרגשות של הוולת — ערכים המאחדים אותנו כעם. ואילו המישפחות, כוהני־הדת, הנכסיות ובתי־הכנסת שלנו צריכים להנחיל להם את הדת, המינהגים והתפילות המקודשים על כל קבוצה נפרד.

העקרונות הדתיות הכלולות בתיקון מס' 1 איחדו את האמריקאים, על־תוהיהם השונות, במשך כמעט מאתיים שנה. אנו קוראים לקונגרס האמריקאי שלא להפריד בינינו עכשיו! עד כאן לשון המודעה, שנוסחה במשותף על־ידי הוועד היהודי האמריקאי 1979 קבוצות דתיות ואזרחיות אחרות.

ואיך זה קשור בצעקתה של הצעירה במקלט? הוועד היהודי האמריקאי, המוכן לעלות על המיתרסים כדי להגן על הפרדת הדת מן המדינה בארצות־הברית, מממן בארץ מיטש המבוסס על העיקרון ההפוך. מי שמטיף בארץ להפרדת הדת מן המדינה מוחרם על־ידי המימסר היהודי האמריקאי, שגם הוועד הזה שייך אליו. הפורנוגרפיה היא עניין של גיאוגרפיה, אמר טאקיני

כמחזה בית־התה של ירח אוגוסט. הוא הדין לגבי הפורנו־גרפיה הפוליטית.

סיפור עצוב

ליבי, ליבי על רן כהן. מה עושים לו, לבחור הזה? כאשר הוקמה של"י, ב־1977, הוא היה מס' 6 ברשימה. (תחילה היה מס' 7, אבל הוא הרעיש שמיים וארץ, ובנוהל מפוקפק מאוד הופקד קדימה למקום השישי, על־חשבונה של רות דיין.) הרשימה זכתה רק בשני מקומות, וגם כל תרגילי הרוטציה לא יכלו לעזור לרן. הוא נשאר בחוץ.

במר עליו ליבי, החל רן כהן שואל את עצמו: מה אני עושה בחבורה הזאת? איזה מין אנשים הם אלה: נפגשים עם אש"ף, לא מוכנים להניף את הרגל הארום שלוש פעמים ביום, כופרים כעצם קדושת הציונות־הסוציאליסטית הטהורה.

כשלא הועמד בראש הרשימה ב־1981, במקום מאיר פעיל, נחמץ ליבו עוד יותר. הוא רצה לחזור הביתה, אל האווירה הטובה של ארץ־ישראל העוברת, שיש לה מקומות בכנסת. ואכן, ציפור קטנה לחשה לו שהנה, ארטרטו, עומדת לקום מיפלגה חדשה. יהיו בה מפ"ם, יוסי שריד ושלומית אלוני. ומדוע לא ימצא את מקומו שם? לשם כך, צייצו לו אותן ציפורים קטנות, עליו רק לעשות דבר אחד קטן: להיפטר מן האנשים האיומים בשל"י, אותם אש"פיסטים עוכרי־ישראל.

ההזדמנות באה במלחמת־הלבנון. אני נפגשתי בכיירות עם יאסר ערפאת, ואילו מתי פלד טען שרן כהן הוא פושע־מלחמה, בגלל חלקו בהפגנות כיירות ומחנות־הפליטים כמפקד תותחנים. רן כהן תפס נכונה שהזדמנות־פז כזאת לא תחזור. הוא פילג את של"י, ונשאר לגמרי לבדו בראש הפלג הקטן שנותר. הוא היה מוכן ומוזמן למיפלגה החדשה.

אבל המיפלגה לא קמה. יוסי שריד נוכח לדעת כי מקומו ברשימת המערך מובטח. מפ"ם הופיעה על הבימה בהצגה מס' 1001 של האמלט, ושאלה את עצמה: להיות או לא להיות? היא החליטה שכדאי בהחלט להיות — במערך. סוף החלום הציוני־הסוציאליסטי.

נותרה רק שולמית אלוני. היא אמרה לרן כל הזמן שהוא נעצם בחור נחמד, חתיך, איש־קיבוץ, קצין בצה"ל. אלמלא היה כמישפחה כלי־כך גרועה, היתה מציעה לו נשואין פוליטיים — לא אצל רב, חלילה, אבל נשואי קפריסין או נשואי־מקסיקו. אם ייפטר מן האנשים האיומים, מובטח לו המקום השני ברשימתה.

והנה בא הרגע הגדול. הבחיי רות פרצו בחטף. רן כהן לבש את בגדי־השבת שלו והתייצב מתחת לחופה. הוא המתין לכלה. אבל הכלה לא באה. השולמית התנצלה. ה"מוס" רות" של ר"ץ (כן, כן) — יש דבר כזה! חליליטו, למיגית ליבה, שאי־אפשר. רן כהן הסוציאליסט, הנרס־לשעבר של עוכרי־ישראל, לא בא בחשבון. זה מזכיר קצת את הסיפור על הדג המסריח, המלקות והגירוש מן העיר. וזה בהחלט אינו מגיע לבחור טוב כמו רן כהן.

כהן

שוק אדום בברלין

ידיד שביקר לי מכבר בברלין, ושחצה את הגבול לעיר המיזרחית, סיפר לי על חוויה מוזרה. בנכרת כמה ירדים, תושבי העיר המיזרחית, סייר ברחובות וראה שם מחזה שסיקרן אותו.

ברחוב מרכזי עמרה מכונת צבאת סובייטית, ובה קציץ ונהג במרים. בקיריות מקום עמרו אורחים מקומיים בטור ארוך. שתי נשים סובייטיות מכרו להם קופסות־שימורים מתוצרת גרמניה המיזרחית, בעלות תוויות רוסיות. ידידי עצר והלך לברוק את העניין מקרוב. הוא נדהם ממראה עיניו. לא היה ספק שהנשים הרוסיות מוכרות סחורה שנגנבה מן הצבא הסובייטי. הגרמנים קנו אותה בתשוקה. ידידי הנרעש ניגש אל אחת הרוסיות, ביקש לראות קופסה ושאל: מה זה? זה לא שייך לצבא הסובייטי? שתי הנשים לא ענו. הן אספו בחיפזון את סחורתן, נכנסו למכונת ונעלמו. במקום נשארו הגרמנים, שהתנפלו בזעם על ידידי ושאלו מדוע הוא מקלקל להם.

כאשר חזר ידידי למכונתו, תמחו חבריו על התרגשותו. זה, דבר רגיל לגמרי, הם הסבירו לו. זה קורה בכל יום. קוראים לזה מאגאזין. היא המילה הרוסית לחנות (ובעצם זוהי המילה העברית והערבית "מחסן"). בברלין המיזרחית זהו הכינוי לשוק השחור מסוג זה. מאגאזין למראה עיניו, סיפר לי ידידי, שהיה עדיין נרגש אחרי כמה שבועות. "הקציץ הסובייטי ישב במכונת, ראה את הכל והתייחס לזה כשיווי־נפש. מה זה, אין מישרה צבאית?"